

„FIAT IUSTITIA, ET PEREAT MUNDUS.“¹

VÝZKUM RANĚ NOVOVĚKÉHO HRDELNÍHO A ÚTRPNÉHO
PRÁVA NA PRAHU DVACÁTÝCH LET 21. STOLETÍ.
TRENDY, MOŽNOSTI, PERSPEKTIVY
EXPERIMENTÁLNÍHO BĀDÁNÍ

MARTIN FOLTÝN

The article deals with a summary of the current research of capital punishment and torture on early modern age, especially from the point of view of legal, historical, historiographical and cultural-anthropological interpretation of the topic. The analysis of the results of previous research of primary sources, especially written sources is extraordinary linked with the genesis of multimedia practical experiments, which are confirming or refuting the validity of various, mostly physical dogmas as new entertainment-educational media platform. Despite a number of shortcomings and inaccuracies, some of which are discussed in more detail in the text, this format led to an interesting findings and indicated the direction that research could take in the future. From the author's point of view, it is a detailed analysis of primary sources, based on the results of which hypotheses are established, which are then multidisciplinary researched in laboratory conditions and tested by modern measurement techniques with a series of practical tests, performed using replicas of original technological instruments.

Keywords: capital punishment, torture, research, multidisciplinary, interdisciplinary, multimedia

Vědeckotechnický pokrok, podobně jako pokrok v přírodních a humanitních vědních oborech, jímž evropské státy v novověku procházely, probíhal v oblasti práva s jistým zpožděním, teprve až zpětně reagujícím na společenský vývoj.² Tento proces je patrný jak u dochovaných trestněprávních předpisů a judikatury, tak v přetrvávající aplikaci vyhledávacího charakteru trestního práva, kladoucího tíhu důkazního břemene na obviněného, stejně jako v přetrvávajícím archaickém užívání útrpného práva, a často drakonických forem výkonu práva hrdelního. Vývoj poznání

¹ „*Staň se spravedlnost, i kdyby svět měl zaniknout.*“ Jde o heslo císaře Ferdinanda I. (1526–1564); srov. HAMANOVÁ, B. (ed.): *Habsburkové. Životopisná encyklopedie*. Praha 1996, s. 91. Tým slogan se užíval v kontextu hrdelního a útrpného práva, a jako takový byl použit i na repliku popravčího meče, zhotoveného autorem článku pro výstavu věnovanou bitvě na Bílé hoře u příležitosti jejího čtyřsetletého výročí. Srov. STEHLÍK, M. (ed.): *1620. Cesta na Horu*. Praha 2020.

² Souhrnně pro situaci v českých zemích srov. ADAMOVÁ, K. – LOJEK, A. – TAUCHEN, J. – SCHELLE, K.: *Velké dějiny zemí Koruny české. Tematická řada. Právo*. Praha 2017.

musel být proto samozřejmě patrný i v samotné technické formě hrdelního nebo útrpného výkonu (což paradoxně například na přelomu středověku a novověku nejdříve vede k sofistikovanějším a ve svém důsledku tedy krutějším formám výkonu tortury i následného hrdelního trestu). Tato specifická větev práva se v důsledku toho posouvá v evropských zemích během raného novověku do své vrcholné fáze a technicky i formálně je tímto obdobím v podstatě ohraničena.

Zrychlující se vývoj, například v oblasti majetkových práv, byl modernizací práva trestního následován jen pozvolna. Jak uvádí Steven Pinker, humanizační proces, započatý v osvícenství, je koncem novověku akcelerován aplikací základních principů vlády zákona a následně ještě zesílen formulací některých základních lidských práv.³ Absolutistická forma vlády pak umožňuje rychlejší právní kodifikaci a v důsledku tlaku na modernizaci i postupné zavádění unifikovaných pravidel trestání.⁴ To se projevuje především v samotném trestním procesu, který nejprve vede při užívání útrpného práva k procedurální standardizaci a následně k postupnému úplnému upouštění od mučení. Podobný mechanismus se nepřekvapivě opakuje i u práva hrdelního, kdy se ustupuje od krutých forem poprav, často v podobě zrcadlicích trestů, odrážejících brutalitu nebo zavrženíhodnost spáchaného (nebo domněle spáchaného) skutku,⁵ a na hrdelní potrestání se pod vlivem humanizačních tendencí začíná nahlížet jako na výkon, který sice vede ke smrti odsouzeného, ale má k němu dojít bez zbytečného utrpení a pokud možno za současné eliminace kolísavého vlivu lidského faktoru během samotného popravčího aktu.

Z pohledu české historiografie je výzkum hrdelního a útrpného práva relativně mladou problematikou. První ucelené práce na toto téma, pocházející především z pera Zikmunda Wintra,⁶ Čenka Zibrta⁷ a Josefa Svátka,⁸ registrujeme na konci 19. století. První polovina 20. století ve výzkumu poněkud stagnovala a vydané práce se soustředily spíše na excesivní kuriozity nebo v lepším případě na edice smolných knih. Výjimku tvořila soustředěnější badatelská činnost např. Františka Oberpfalzera-Jílka, zkoumajícího trestněprávní prameny zejména z lingvistického hlediska.⁹ Jeho poznatky byly následně plně využity během nové vlny zájmu o tuto specifickou oblast právní historie v šedesátých a sedmdesátých letech 20. století a budoucím badatelům se díky němu dostal do rukou mimořádně validní nástroj pro pokročilý historiografický výzkum. Z následných analytických prací, syntetizujících studií a pramenných edic je pak vhodné vyzvednout především texty Karla Malého,¹⁰ Bohumíra Roedla,¹¹ Antonína Verbíka,¹² Jaroslava Pánka¹³ a na něj navazující Evy Procházkové.¹⁴

³ PINKER, S.: *The Better Angels of our Nature. Why violence has declined*. New York 2011.

⁴ Blíže BĚLINA, P. – KAŠE, J. – KUČERA, J. P.: *Velké dějiny země Koruny české X. 1740–1792*. Praha 2001, zvl. s. 253–297.

⁵ VAN DÜLMEN, R.: *Divadlo hrůzy. Soudní praxe a trestní rituály v raném novověku*. Praha 2001, zvl. s. 98–135.

⁶ Zvl. WINTER, Z.: *Kulturní obraz českých měst. Život veřejný v XV. a XVI. věku I.–II.* Praha 1890–1892.

⁷ Srov. KUNZ, L.: *Soupis prací Zibrtova Českého lidu*. Praha 1960.

⁸ Zvl. SVÁTEK, J.: *K dějinám poprav a katů v Čechách*. In: Týž: *Obraz z kulturních dějin českých II.* Praha 1891, s. 121–215. Svátkovi nelze upřít rozsáhlé zásluhy při popularizaci tématu zejména mezi laickou veřejností, avšak jeho vlastní publikační činnost – což je zřejmě případ i této publikace – vycházela spíše z výzkumů a drobnějších statí jiných autorů. Podstatnou část jeho díla nicméně tvoří historická beletrie, přičemž do tohoto žánru lze jednoznačně zařadit také nejznámější Svátkův literární počín, údajně inspirovaný paměťmi pražského popravčího Jana Mydláře. Snaha vzbudit dojem, že dílo vychází z autentického pramene, mu u překvapivě velké části čtenářské veřejnosti vychází dodnes.

⁹ OBERPFALZER, F.: *Jazyk knih černých jinak smolných*. Praha 1935.

¹⁰ Např. MALÝ, K.: *K českému trestnímu právu 15.–16. století*. Praha 1962; Týž: *Trestní právo v Čechách v 15.–16. století*. Praha 1979; Týž: *České právo v minulosti*. Praha 1995; Týž: *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha 2004.

Velmi užitečným nástrojem se pro budoucí badatele stává sborník redigovaný Jindřichem Franckem z konference v Pardubicích v roce 1995, věnované právě hrdelnímu právu, díky němuž se bádání v novém miléniu mohlo nést na vlně výzkumu celé řady často dosud neznámých primárních pramenů.¹⁵ Nejvýznamnější práce na tomto poli z přelomu 20. a 21. století a dále do současnosti pak kromě zmiňovaného Jindřicha Francka¹⁶ vycházejí především z pera Vladimíra Šindeláře,¹⁷ Jaroslava Čechury,¹⁸ Petra Kreuze,¹⁹ Pavla Himla,²⁰ Pavla Matlase²¹, Daniely Tinkové²² a dalších,

- ¹¹ Např. ROEDL, B.: *Knihy svědomí Žatce a Loun jako pramen k dějinám městského soudnictví před Bilou horou*. Folia Historica Bohemica 7, 1984, s. 251–270; Týž: *Metodologické aspekty studia městského hrdelního soudnictví*. In: Pánek, J. (ed.): *Česká města v 16.–18. století*. Praha 1991, s. 63–69; Týž (ed.): *Smolná kniha města Loun*. Louny 1993; Týž: *Cestou milosti – hrdelní reversy v praxi českých městských soudů raného novověku*. In: Francek, J. (ed.): *Hrdelní soudnictví českých zemí 16.–18. století*. Pardubice 1996, s. 41–62; Týž (ed.): *Svědectví z morového času. Kniha svědeckých výpovědí u městského soudu v Žatci z let 1580–1587*. Praha 2003; Týž: *Knihy svědomí jako pramen k dějinám kultury*. In: Pánek, J. (ed.): *Vlast a rodný kraj v díle historika. Sborník prací žáků a přátel věnovaný profesoru Josefu Petráňovi*. Praha 2004, s. 305–318.
- ¹² Např. VERBÍK, A. (ed.): *Krevní kniha městečka Bojkovic*. Uherské Hradiště 1971; VERBÍK, A. – ŠTARHA, I. (edd.): *Smolná kniha velkobítešská 1556–1636*. Brno 1973; VERBÍK, A. (ed.): *Černé knihy práva loveckého na hradě Buchlově*. Brno 1976.
- ¹³ Např. PÁNEK, J. (ed.): *Smolná kniha městečka Divišova z let 1617–1751*. Praha 1977; Týž: *Městské hrdelní soudnictví v pozdně feudálních Čechách. Výsledky, problémy a perspektivy studia*. Český časopis historický 32, 1984, s. 693–728; Týž: *Současné evropské bádání o dějinách kriminality a trestní justice*. In: Francek, J. (ed.): *Hrdelní soudnictví českých zemí 16.–18. století*. Pardubice 1996, s. 15–28. Komplettní tematicky členěnou bibliografií prací Jaroslava Pánka sestavila HORČÁKOVÁ, V. (ed.): *Bibliografie vědeckých prací Jaroslava Pánka*. Praha 2016 (tematiky kriminality a hrdelního soudnictví se týkají zvláště položky podchycené na s. 84–87).
- ¹⁴ Např. PROCHÁZKOVÁ, E.: *Současný stav výzkumu dějin kriminality a soudní praxe v éře decentralizovaného soudnictví*. In: VIII. sjezd českých historiků (Hradec Králové 10.–12. září 1999). Praha 2000, s. 178–189.
- ¹⁵ FRANCEK, J. (ed.): *Hrdelní soudnictví českých zemí v 16.–18. století. Sborník příspěvků z konference, konané v Pardubicích ve dnech 21.–22. 9. 1995*. Pardubice 1996.
- ¹⁶ Např. FRANCEK, J. – ŠÍMEK, T. (edd.): *Hrdelní soudnictví českých zemí. Soupis pramenů a literatury*. Zámorsk – Pardubice 1995; FRANCEK, J.: *Mistři ostrého meče*. Pardubice 1995; Týž: *Zločin a trest v českých dějinách*. Praha 1999; Týž: *Zločin a sex v českých dějinách. Manželské spory a sexuální kriminalita v raném novověku*. Praha 2000; Týž: *Katovské řemeslo v českých zemích*. Hradec Králové 2007.
- ¹⁷ Vladimír Šindelář reprezentuje amatérský trend sdělné popularizace zacílené na co nejširší veřejnost. Na rozdíl od většiny dalších zde zmíněných badatelů nejde o autora, který by do problematiky výzkumu hrdelního a útrpného práva vnášel významné metodologické či interpretační inovace; podobně jako kdysi Josef Svátek primárně těží z výzkumů jiných autorů a nabízí čtenářům spíše jen převyprávění cizích textů. Vzhledem k rozsahu jeho publikační činnosti (přes dvacet knih a přes dvě stě článků) je na místě ho zde zmínit jakožto zástupce směru, který bohužel ovlivňuje vnímání celé problematiky v očích laické a zčásti i odborné veřejnosti – hrdelní a útrpné právo se díky publicistům tohoto druhu jeví jako více méně zábavný fenomén na pomezí historie a hororu, který je ve všech podstatných rysech už zmapován a další inovativní výzkum si vlastně ani nezaslouží.
- ¹⁸ Např. ČECHURA, J.: *Selské rebelie roku 1680. Sociální konflikty v barokních Čechách a jejich každodenní souvislosti*. Praha 2001; Týž: *Soběslav a Veselí nad Lužnicí. Bermudský trojúhelník historické kriminologie v českých zemích*. In: Mikulec, J. – Polívka, M. (edd.): *Per saecula ad tempora nostra. Sborník prací k šedesátému narozeninám prof. Jaroslava Pánka 2*. Praha 2007, s. 577–582; Týž: *Kriminalita a každodennost v raném novověku*. Praha 2008; Týž: *Láska, sex, každodennost, mravnostní delikty a jejich trestání ve vrchnostenských správních sídlech Třeboň a Český Krumlov v letech 1661–1719–1750*. In: Gaži, M. (ed.): *Český Krumlov. Od rezidenčního města k památce světového kulturního dědictví*. České Budějovice 2010, s. 783–800; Týž: *Neklidný život obyčejné ženy. Johana Peřková (1703–1745)*. Praha 2015.
- ¹⁹ Např. KREUZ, P.: *K charakteristice procesního pojednávání trestních případů v českých městech doby předbělohorské*. In: Francek, J. (ed.): *Hrdelní soudnictví českých zemí 16.–18. století*. Pardubice 1996, s. 63–100; Týž: *Čarodějnické procesy na Nymbursku na počátku 17. století*. Právněhistorické studie 34, 1997, s. 127–161; Týž: *Poprava jako divadlo práva? K otázce právní relevance popravního rituálu v českých městech doby předbělohorské*. In: Král, P. – Bůžek, V. (edd.): *Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku (= Opera Historica 8)*. České Budějovice 2000 s. 421–457; Týž – HARÁŠTOVÁ, Z.: *Nejmladší popravená evropská*

nicméně téma se dostává do hlubšího povědomí a věnuje se mu i celá řada studií menšího rozsahu, mj. například v rámci závěrečných prací různých stupňů akademického vzdělávání, monografických publikací, zaměřených na různé velké regionální celky, nebo výsledky lokálních archeologických bádání (např. precizní výzkum provedený Josefem Ungerem na bývalém slavkovském popravišti).²³ Ze zahraničního výzkumu, který z hlediska interpretace primárních pramenů ovlivnil výsledky domácích badatelů, je nutné vyzvednout práce Michela Foucaulta,²⁴ Richarda van Dülmena,²⁵ Martina Monestiera,²⁶ Jutty Nowosadtko,²⁷ Gerda Schwerhoffa²⁸ nebo Carlo Ginzburga.²⁹

čarodějnice? Kotázce dětských obětí ve slezských čarodějnických procesech z let 1651–1652. Slezský sborník. Acta Silesiaca 110, č. 1–2, 2012, s. 5–26; Týž: *Dějiny pozdně středověkého a raně novověkého městského soudnictví v českých zemích v české historiografii posledních dvaceti let.* In: Fejtová, O. – Hrubá, M. – Ledvinka, V. – Pešek, J. – Sulitková, L. (edd.): *Města ve středověku a raném novověku jako badatelské téma posledních dvou desetiletí. Stati a rozšířené příspěvky z 30. vědecké konference Archivu hlavního města Prahy, uspořádané ve dnech 11. a 12. října v Clam-Gallasově paláci v Praze. Dolní Břežany 2013, s. 179–199.*

²⁰ Např. HIML, P.: *Mýšlení venkovských poddaných v raně novověkých jižních Čechách pohledem trestně právních pramenů.* Opera Historica 4, 1995 s. 153–194; Týž: *O „zločinu“ a vině v dějinách. 17. a 18. století – věk netolerance, násilí a represe?* Dějiny a současnost. Kulturně historická revue 24, č. 2, 2002, s. 32–35; Týž: *Milost místo smrti (v procesech s Cikány v Čechách první poloviny 18. století) aneb Jak nepočítat historii.* Dějiny – Teorie – Kritika 1, 2005, s. 7–43; Týž: *Zrození vagabunda. Neusedlí lidé v Čechách 17. a 18. století.* Praha 2007.

²¹ Např. MATLAS, P.: *Dvojím metrem. Trestní praxe patrimoniální jurisdikce v raném novověku.* In: Bůžek, V. – Dibelka, J. (edd.): *Člověk a sociální skupina ve společnosti raného novověku (= Opera historica 12).* České Budějovice 2007, s. 291–313; Týž: *Hrdelní soudnictví na panství Hluboká nad Vltavou (1661–1765).* Sborník archivních prací 57, 2007, s. 4–156; Týž: *Shovívavá vrchnost a neukázněni poddaní? Hranice trestní disciplinace poddaného obyvatelstva na panství Hluboká nad Vltavou v 17.–18. století.* Praha 2011.

²² Např. TINKOVÁ, D.: *Otázka trestu smrti a trestů tělesných na prahu moderní doby.* Moderní dějiny 8, 2000, s. 259–264; Týž: *Úvahy nad problematikou „trestního práva“ a „hrdelního soudnictví“ v historii a historiografii.* Kuděj. Časopis pro kulturní dějiny 3, č. 2, 2001, s. 60–67; Týž: *Naděje a limity osvícenství. Dohlížet a trestat v josefínském Rakousku.* Kuděj. Časopis pro kulturní dějiny 4, č. 2, 2002, s. 33–42; Týž: *Předcházet či trestat? Problém infanticidia v osvětské společnosti.* Český časopis historický 101, č. 1, 2003, s. 27–76; Týž: *Hřích, zločin, šílenství v čase odkouzlování světa.* Praha 2004; Týž: *Bez zpěvu a bez zvonění. Tělo a duše sebevraha před vrchnostenskými soudy v předosvětském období.* In: Chalupová, H. – Jarošová, E. (edd.): „Totenkultur“. Umrlici a oživené hroby (= Historie – Otázky – Problémy 11, č. 1, 2019), s. 146–163.

²³ UNGER, J. a kol.: *Jihomoravské šibenice v časném novověku (16. až 18. století).* Brno 2019.

²⁴ FOUCAULT, M.: *Dohlížet a trestat. Kniha o zrodu vězení.* Praha 2000.

²⁵ VAN DÜLMEN, R.: *Verbrechen, Strafen und soziale Kontrolle. Studien zur historischen Kulturforschung.* Frankfurt am Main 1990; Týž: *Frauen vor Gericht. Kindschlag in der frühen Neuzeit.* Frankfurt am Main 1991; Týž: *Divadlo hrůzy. Soudní praxe a trestní rituály v raném novověku.* Praha 2001; Týž: *Bezectní lidé. O katech, děvkách a mlynářích. Nepočestnost a sociální izolace v raném novověku.* Praha 2003.

²⁶ MONESTIER, M.: *Historie trestu smrti. Dějiny a techniky hrdelního trestu od starověku po současnost ve světě a českých zemích.* Praha 1998. Podobně jako Vladimír Šindelář v českém kontextu (k němu srov. výše pozn. 17), je v tom evropském Martin Monestier jedním z mnoha reprezentantů popularizačního přístupu k problematice hrdelního a útrpného práva, které chápe právě pro jeho extrémnost, vypovídající o nehumánních a krvavých stránkách lidských dějin, jako čtenářsky mimořádně atraktivní. Z problematiky, která by si zasloužila stejně systematický a metodologicky inovativní výzkum jako kterékoli jiné historické téma, se tak stává námět pro nenáročnou popularizační publicistiku. To ale v konečném důsledku vede ke stagnaci výzkumu, neboť texty tohoto druhu pouze recyklují již známé skutečnosti a poznání tématu nikam dál neposouvají.

²⁷ NOWOSADTKO, J.: *Scharfrichter und Abdecker. Der Alltag zweier „unehrlicher Berufe“ in der Frühen Neuzeit.* Paderborn 1994.

²⁸ SCHREINER, K. – SCHWERHOFF, G. (edd.): *Verletzte Ehre. Ehrkonflikte in Gesellschaften des Mittelalters und der Frühen Neuzeit.* Köln – Weimar – Wien 1995; SCHWERHOFF, G.: *Aktenkundig und gerichtsnotorisch. Einführung in die historische Kriminalitätsforschung.* Tübingen 1999; BLAUERT, A. – SCHWERHOFF, G. (edd.): *Kriminalitätsgeschichte. Beiträge zur Sozial- und Kulturgeschichte der Vormoderne.* Konstanz 2000.

²⁹ GINZBURG, C.: *Benandanti. Čarodějnictví a venkovské kultury v 16. a 17. století.* Praha 2002; Týž: *Noční příběh. Sabat čarodějnic.* Praha 2003; Týž: *Sýr a červi.* Praha 2005.

Téměř veškerý dosavadní výzkum a pozornost odborníků, které se na toto téma dosud zaměřily, byly nicméně až na výjimky věnovány primárně historickým souvislostem a kauzalitě, historicko-antropologické či kulturně-antropologické interpretaci tématu, kriminálnímu pozadí exekucí, anebo rozebíraly katovské povolání, životní podmínky nečestných profesí, jejich sociální, rodinné, zvykové či majetkové vazby apod., popřípadě se věnovaly reáliím z dochovaného instrumentária popravčích mistrů (jako příklad zde lze uvést několik velmi podrobných výzkumů, zaměřených na dochované soubory popravčích mečů v muzejních sbírkách).³⁰

Je zjevné, že většina badatelů problematiku studovala především prostřednictvím písemných pramenů. Ty sice podávají svědectví o celé řadě vzájemně provázaných souvislostí, vztahujících se ke konkrétním událostem i ke konkrétnímu období dějin, nicméně v hrdelní a útrpné praxi se spokojují s pouhým, obvykle velmi stručným, opisem děje a nepronikají do hlubších souvislostí, spojených s technologií samotného výkonu. Přes soustředěnou a precizní vědeckou práci, jíž byly podrobeny písemné záznamy a umělecká, zejména pak obrazová ztvárnění užití útrpného či hrdelního práva pocházející z 16. a 17. století, tak nacházíme překvapivě velké množství otazníků, které vyvstávají v souvislosti s technickou stránkou těchto výkonů. Známe terminologii hrdelního soudnictví, názvy a podobu jednotlivých nástrojů a s nimi prováděných úkonů práva útrpného, známe dokonce posloupnost jejich užití (viz např. Koldínova *Práva městská Království českého*,³¹ tereziánské a josefínské právní předpisy apod.), a někdy – obvykle sice z jiných, nicméně kompatibilních zdrojů, např. městských kronik – i zdravotní či sociální následky či další údaje, z nichž lze vystavět určité ucelenější teoretické konstrukce. Stran elementárních detailů aplikace útrpného a hrdelního práva, pojmem-li je jako čistě praktický, případně technologický úkon, jsme nicméně povětšinou odkázáni na domněnky, předpoklady či dokonce pouze lidovou slovesnost.

Od multimediální zábavy až po laboratorní podmínky a multioborový tým

Za náznakem, kam a jakým způsobem by bylo možné směřovat výzkum s příchodem nového milénia, který by tento nedostatek mohl významně eliminovat, poněkud překvapivě nestojí seriózní vědci, ale fanoušci nově vznikajících multimediálních platforem a sociálních sítí (Facebook, YouTube a další). Ti, ve snaze zaujmout netradičním obsahem co největší skupinu sledujících, začali přistupovat ke stále radikálnějším formám audiovizuální tvorby, mj. spočívající v testování odolnosti různých materiálů nebo dokonce přímo v jejich prvoplánové destrukci. Jejich úspěch byl inspirativní i pro velké mediální hráče, a to vedlo například ke vzniku americké reality show *MythBusters (Bořiči mýtů)*³² vysílané od roku 2003 na populárně vzdělávacím kanálu Discovery Channel a Science Channel.

³⁰ Srov. např. MOUDRÝ, P.: *Restaurování popravčího meče*. Historie a vojenství. Časopis Vojenského historického ústavu 55, 2006, č. 1, s. 120–121; MUSIL, J.: *Nález popravčího meče z Chrudimi. Příspěvek k poznatelnosti artefaktu archeologickými metodami*. Chrudimský vlastivědný sborník 16, 2012, s. 69–86; PANÁČEK, J. – WOJTUCKI, D.: *Poslední českolipský kat*. Bezděž. Vlastivědný sborník Českolipska 26, 2017, s. 5–29.

³¹ MALÝ, K. (ed.): *Práva městská Království českého*. Praha 2013.

³² *MythBusters* (rež. Peter Rees, 2003–2018). Dostupné z: <https://www.imdb.com/title/tt0383126/> (cit. 30. 11. 2021).

Nový formát diváky velmi zaujal, takže byl následován dalšími obdobnými projekty, z nichž lze za všechny jmenovat například populární americkou sérii *Deadliest Warrior (Smrtící válečníci)*,³³ vysílanou od roku 2009 stanicí Spike TV. Pořadům tohoto typu (propojujícím „zábavně-destrukční“ mediální formát s historickými událostmi nebo postavami) sice nelze upřít vysokou míru sledovanosti a dokonce i jistý stupeň pozitivního vlivu na vzbuzení zájmu o dílčí historické události či osobnosti, ale stejně tak nelze přehlédnout, že tvůrci preferují místy až obskurní diváckou zábavu před snahou o vyvracení historických nepřesností, a v některých případech sklouzávají k prezentaci zcela zřejmých mystifikací a prokazatelných omylů. Krom uvedeného je navíc divák poměrně často konfrontován s pochybnými analýzami za využití neznámých algoritmů, či aplikování neobjektivních komparativních metod.

Uvedenému trendu se podstatnou měrou vymknula čtvrtá epizoda páté série dokumentárního cyklu *Ancient Discoveries*, vysílané v roce 2008 na History Channel ve Spojených státech amerických pod názvem *Ancient Torture Tech*,³⁴ kde se autoři pokusili o objektivnější a serióznější přístup. Ačkoli pořad výrazně přesáhl úroveň jiných počínů tohoto zaměření, vznikajících ve stejné době a zaměřených na stejnou diváckou skupinu, přesto dokázal nabídnout poutavý obsah, místy dokonce s překvapivými odhaleními. K jednomu z nich došlo například při testu, kdy byla na replice stolu, určeného k natahování těla v rámci IV. stupně útrpného výslechu, napínána vepřová končetina, kdy namísto předpokládané destrukce kloubní a vazivové tkáně došlo k roztržení stehenní kosti v kolenním krčku.

Tato mediální koncepce byla simultánně rozvinuta také multioborovým týmem, který se spojil při realizaci populárně-vědeckého mediálního projektu, na jehož konci stála šestidílná dokumentární série *Machines of Malice (Smrtící stroje)*, odvysílaná taktéž v roce 2008 na Discovery Channel.³⁵ Početný tým, v němž kromě historika nechyběla také například lékařka nebo odborník přes biomechaniku, provedl za účelem přímého posouzení následků některých technologií, které se v hrdelním a útrpném právu domněle nebo reálně užívaly, celou řadu testů jak na lidských anatomických figurínách v životní velikosti, tak na neživém materiálu živočišného původu.

Výsledky, k nimž tvůrci zmíněných pořadů došli, jsou z odborného hlediska přesto diskutabilní. Důvod toho lze sledovat ve vývoji celého tohoto badatelského formátu. Jako komparační konstantu si vezmeme například výzkum různých variant mučení, vycházejícího z napínání lidského těla. V nejranějších fázích nástupu nového trendu fyzického testování odolnosti různých materiálů nebo tkání byly k vytvoření simulace pnutí (kupříkladu při prezentaci napínání na žebříku) užity moderní technologie s elektrickým či pneumatickým pohonem. Krom toho, že tyto technologie byly amatérským badatelům snadno dostupné, umožňovaly jim také velmi přesné a především konstantní stupňování. V útrpné praxi středověku a raného novověku však bylo v rámci IV. stupně užíváno lidské síly, transformované prostřednictvím více či méně primitivního rumpálu, popř. kladky, takže vývoj tlaku nebyl konstantně-lineární, jako tomu je u moderních technologií, ale nárazově proměnlivý (dle snahy obsluhy dosáhnout v pozdější fázi vý-

³³ *Deadliest Warrior* (rež. Tim Prokop a další, 2009–2011). Dostupné z: <https://www.imdb.com/title/tt0383126/> (cit. 30. 11. 2021).

³⁴ *Ancient Torture Tech* (rež. Ben Mole, 2008). Dostupné z: <https://www.dailymotion.com/video/x13gxzx> (cit. 30. 11. 2021).

³⁵ *Machines of Malice* (rež. Nick Perlmutter a další, 2008–2009). Dostupné z: <https://www.imdb.com/title/tt1295040/> (cit. 30. 11. 2021).

slechu pootočení rumpálu o další zarážku nebo zarážecí ozub, popřípadě zcela cíleného povolování a následného rázového znovunapínání za účelem distribuce výraznějších bolestivých podnětů). Proměnlivý vývoj tažné síly může být bez experimentálního prověření svého možného vlivu faktorem zcela irelevantním, ovšem stejně tak může mít na napínanou tkáň z destruktivního hlediska dopad naprosto zásadní; právě proto je z důvodu historické objektivity nezbytné používat pro tyto účely přesné repliky zkoumaných nástrojů.

Dalším, úzce souvisejícím faktorem, který v dobách začátků tohoto testování nebyl brán v potaz, byl používaný materiál. Je nasnadě, že nelze objektivně zkoumat jevy probíhající ve zkoumaném, v tomto případě napínaném subjektu, pokud není k testu zároveň společně s replikou nástroje použito také odpovídající médium, které tah zprostředkuje. Stejně, jako jsou pro zkoumaný subjekt z jedné strany limitní jeho vnitřní vlastnosti a struktura, přicházejí ze strany druhé limity technologické. I tento detail může objektivitu testování negativně ovlivnit, jelikož např. tažné vlastnosti moderního pleteného nylonového lana se skelnými vlákny samozřejmě nebudou srovnatelné s historicky užívaným konopným nebo lněně-konopným stáčeným provazem.

Ani v pozdější době, kdy si tvůrci výše zmíněné faktory začali uvědomovat, se ovšem nepodařilo vyvarovat se odchýlení od objektivity. Například v případě zmíněného zkoumání dopadů napínání těla na napínacím stole (stůl a použitá lidská síla byly v tomto případě technologicky víceméně odpovídající, o přenosové materii autoři neposkytli bližší informaci) za využití vepřové končetiny v sérii *Ancient Discoveries* sice nelze popřít, že výše zmíněný překvapivý výsledek testu – roztržení kosti v krčku – byl získán, zdokumentován a popsán. Nikoli však již změřen, ani potvrzen opakováním testu, což je pro seriózní výstup vědeckého výzkumu naprosto zásadní. A navíc – ač k uvedenému následku skutečně mohlo dojít – badatelé zcela pominuli dvě proměnné, které v tomto konkrétním případě mohou hrát roli. Tou první je právě fakt, že testu byla podrobena pouze izolovaná oblast jediného kloubního a vazivového spojení, navíc jednoho z nejpevnějších na celém lidském těle. Při reálném užití tzv. žebříku či jeho alternativních variací (strapado, estrapáda, skřípec apod.)³⁶ se však tažná síla rozkládala na celou soustavu kloubů, šlach, vazů a svalů, ve většině podstatně méně pevných než tkáň v oblasti kolenního kloubu. Kromě snad ještě tolerovatelného ignorování proměnlivých individuálních konstant (jako je např. tělesná konstituce vyslychaného, jeho pohlaví, stáří, zdravotní stav, strava apod.) byl zcela opomenut fakt, že pokud by natahování za užití zmíněných zařízení mělo dosáhnout až k působení na kolenní kloub, bylo by to zřejmě možné až po luxaci ramenních kloubů (articulatio humeri), takže je otázka, zda by se k potřebným vysokým tažným hodnotám v oblasti kolene vůbec dalo dopracovat. Druhým, neméně zásadním faktorem, který lze těmto výzkumníkům vytknout, je úplné ignorování předchozích útrpných stupňů. I. stupeň (tzv. vazba, šňerování rukou za použití postupně utahovaného provazu kolem předloktí) a II. stupeň (nasazení palečnic) by na výsledek neměly mít žádný vliv. Lze však předpokládat, že vliv dosti zásadní by mělo předešlé užití III. stupně (nasazení španělské boty), kdy kromě fatálního zhmždění měkkých tkání v oblasti bérce dojde velmi pravděpodobně také k nezanedbatelnému poškození kostní hmoty holenní kosti (tibia), která by takto mohla významným způsobem ztratit svou odolnost vůči jakémukoli dalšímu namáhání, včetně namáhání v tahu.

³⁶ Blíže MONESTIER, M.: c. d., s. 143–147.

Výzkumníci ze série *Machines of Malice*, stejně jako jejich konkurenti z *Ancient Discoveries*, sice také velmi správně použili repliku napínacího stolu, a navíc sílu, vytvořenou ručním rum-pálem, nejprve změřili, ale poté praktickému testování podrobili pouze figurínu, která byla s lidským tělem srovnatelná spíše jen velikostí než objektivními anatomickými vlastnostmi, a experiment ukončili v okamžiku, kdy došlo k luxaci ramenních kloubů, což by byla v případě reálné tortury v rámci IV. útrpného stupně v podstatě jen počáteční fáze. To vše v souhrnu výsledek jejich testu výrazně devaluje.

Akademický výzkum, anatomické a technické aspekty, sociokulturní přesah

Dalším zajímavým, a především velmi čerstvým vědeckým počinem, je výzkum, který byl publikován v lednovém čísle odborného historického časopisu *Speculum*,³⁷ provedený Heidi R. Fullerovou, Peterem L. T. Willanem a Montem A. Gatesem z Keele University ve spolupráci s historikem a religionistou Lukem J. Murphym z University of Leicester.³⁸

Výzkumníci se zaměřili na mytizovanou variantu údajně praktikované vikingské popravu, zvanou „*blóðorn*“ (krvavý orel). Tento rituální akt mohl být praktikován v rozmezí 8. až 10. století a objevuje se hned v několika primárních zdrojích³⁹ (konkrétně se jedná o sedm staronorských textů, dvě básně, jeden text latinský a několik obrazových znázornění, z nichž bývá nejčastěji zmiňován – ač, dost možná, ne zcela správně – tzv. „gotlandský kámen“).⁴⁰ Písemné prameny popisují jeho hrůzostrašné provedení poměrně podrobně s tím, že mělo být vyhrazeno těm největším nepřátelům, pocházejícím obvykle z nejvyšších společenských kruhů. Mezi oběťmi je nejčastěji uváděn král Ælla, zajatý Ivarem Rangnarssonem po bitvě u Yorku, nebo vikinský vůdce Halvdan Hálegg (Halfdan Háleggur), popravený Torfem-Einarrem v odvetě za upálení jeho otce Rognvalda Eysteinssona a jeho šedesáti stoupenců. Dalšími oběťmi měli být válečník Lyngvi Hundingsson, rituálně usmrcený králem Sigurðrou Fáfnisbanim, nebo Brúsi, vládce izolovaného islandského ostrova; v pramenech však jde o mýtickou bytost (*jǫtunn*), která má být usmrcena rukou bratra Brúsiho oběti (Ásbjörna), hlavního hrdiny vyprávění *Orms þáttur* Orma (což jsou zřejmě generická označení pro reálné historické postavy, známé z jiných textů). Některé zdroje ale v souvislosti s touto krutou popravou uvádějí také např. irského krále Macla-gualae z Munsteru (podle jiných zdrojů byl ukamenován), východoanglického krále Edmunda Mučedníka (častěji bývá zmiňováno jeho usmrcení „deštěm šípů“) nebo třeba mučednickou smrt biskupa Ælfheaha z Canterbury (obvykle je v této souvislosti uváděno prosté ubití).⁴¹

³⁷ Dostupné z: <https://www.journals.uchicago.edu/toc/spc/current> (cit. 30. 11. 2021).

³⁸ MURPHY, L. J. – FULLER, H. R. – WILLAN, P. L. T. – GATES, M. A.: *An Anatomy of the Blood Eagle. The Practicalities of Viking Torture*. *Speculum. A Journal of Medieval Studies* 97, 2022, č. 1, s. 1–39. Dostupné z: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/717332#> (cit. 30. 11. 2021).

³⁹ Souhrnně srov. MURPHY, L. J. a kol.: c. d., s. 2–9.

⁴⁰ LINDQVIST, S.: *Gotlands Bildsteine I*. Stockholm 1941, s. 104–107, zvl. obr. 81. Gotlandské obrazové kameny jsou samostatně stojící ikonografické památky vyrostlé na baltském ostrově Gotland během střední až pozdní doby železné (asi 400–1100). Zdá se, že během tohoto období a až hluboko do severského středověku měl Gotland ostrovní kulturu příbuznou se skandinávským společenstvem na pevnině, ale přesto odlišnou, s vlastními formami oblékání, pohřebními zvyky a společenskou organizací.

⁴¹ WALLACE-HADRILL, J. M.: *The Vikings in Francia*. Reading 1975, s. 224–225; Týž: *Early Medieval History*. New York 1975 (autor zde uvádí nepublikovaný výzkum irského historika Alfreda P. Smytha).

Poprava „krvavým orlem“ měla zahrnovat rozříznutí zad podél páteře s následným oddělením žeber od páteře, jejich vypáčením ven z těla a vynětím plic. Archeologické důkazy tohoto způsobu popravu však nebyly dosud nalezeny, důkazy z doby Vikingů pro takové oběti jsou přinejlepším sporé a řeč písemných pramenů, pocházejících až na jednu výjimku z doby výrazně vzdálené době možného praktikování „krvavého orla“ (a v polovině případů rituál pouze zmiňující bez bližších informací) je neprůkazná. Doposud prozkoumaný soubor pramenů ve svém souhrnu nedokládá – ale ani nevyvrací – že tento rituál byl skutečně součástí kulturní, potažmo „soudní“ praxe vikinského věku. Možná i proto se někteří odborníci dlouho přikláněli k názoru, že byl pouze špatně přeložen nebo pochopen podrobnější výklad textů a poezie a „krvavý orl“ by proto měl zůstat jen v rovině děsivé zkazky. Nejlépe tuto dikci vystihoval názor, shrnutý Davidem M. Perrym a Matthewem Gabrielem v článku pro *The Smithsonian Magazine*: „...bez toho, že bychom někdy našli kostru, která ponese známky onoho mučení, nebudeme znát odpověď s jistotou nikdy...“⁴²

Keeleští výzkumníci ovšem celou problematiku pojali z velmi odlišného úhlu. Zcela se oprostili od historického pozadí rituálu a omezili se pouze na zkoumání možnosti provedení rituálu v rovině anatomicko-lékařské s kulturně-religionistickým přesahem, tedy zda by to v předmětné době bylo proveditelné z hlediska technického a sociálního. Poté, co definovali anatomická omezení, v rámci kterých by byl tento typ operačního výkonu proveditelný (a konečně s definitivní jistotou objektivně vyloučili často tradovaný nonsens jak o dlouhotrvajícím vivisekčním charakteru popravu, tak i o možnosti vynětí fungujících, pohybujících se plic z ještě živého těla oběti), zaměřili se na zodpovězení otázky, jaké nástroje by byly nezbytné k praktické realizaci rituálu. Vycházeli přitom z logické teze, že stanovení technologických požadavků „operace“ by mohlo umožnit vyloučení nebo upřesnění některých fází rituálu dle jeho podoby z dochovaných pramenů, a tím připravit argumenty pro další debatu o jeho potenciální historicitě.

Po bezpochyby správném ustanovení potřeby využití nástroje s jednobřitou nožovou čepelí (v návaznosti na archeologické nálezy například pro Vikingy běžné čepele typu *sax*) pro počáteční fázi operačního výkonu však výzkumníci uvázli ve slepé uličce stran nástroje, jímž by bylo možné proniknout do hrudního koše. V tomto směru uzavřeli výzkum se závěrem, že konkrétní nástroje sice nelze přesně určit, ale s užitím různých typů nástrojů, dostupných v daném období, by výkon teoreticky možný byl.

Výzkumníci z Keele předvedli naprosto precizní přípravu v rámci studia a objektivní interpretace primárních zdrojů i předešlého výzkumu, nicméně při posuzování praktické stránky věci se omezili pouze na vlastní zkušenosti z běžné moderní lékařské (ev. soudně-lékařské) praxe a na počítačovou simulaci. Pokud by bádání doplnili alespoň elementárním pokusem o praktické potvrzení získaných závěrů, např. za využití neživé zvířecí tkáně a replik dostupných nástrojů, byl by jejich výzkum posunut na zcela novou úroveň, protože by mohli nejen výrazně přesněji specifikovat instrumentárium potřebné pro provedení „krvavého orla“, ale také např. stanovit dobu, potřebnou pro realizaci jak celé exekuce, tak jejich jednotlivých fází (a od toho odvíjet předpokládanou krevní ztrátu či další medicínsky významné proměnné).

⁴² PERRY, D. M. – GABRIELE, M.: *Did the Vikings Actually Torture Victims With the Brutal 'Blood Eagle'? New research reveals the feasibility of the infamous execution method*, *Smithsonian Magazine*, December 6, 2021. Dostupné z: <https://www.smithsonianmag.com/history/did-the-vikings-actually-torture-victims-with-the-brutal-blood-eagle-180979148/> (cit. 10. 12. 2021).

Pro úplnost dlužno podotknout, že v součinnosti s českou reenactorskou komunitou vikingské kultury byla v roce 2021 primitivní forma v předmětném výzkumu absentující praktické realizace rituálu autorem právě výše popsaným způsobem provedena, a dílčí poznatky jsou aktuálně konzultovány právě s keeleskými výzkumníky.

Interdisciplinarita a forenzní testování jako nosná perspektiva budoucího výzkumu

Popularizátoři vědy a tvůrci vzdělávacích pořadů,⁴³ podobně jako univerzitní lékaři z Keele, bezpochyby učinili podnětný krok směrem, kterým by se další výzkum mohl ubírat, a přes některé výhrady, které k výsledku jejich práce lze vznést, ukázali cestu, umožňující zodpovězení celé řady otázek. Ve většině bylo využíváno praktických pokusů za užití více či méně zdařilých replik dobových technologických zařízení, nebo metod, snažících se o simulaci reality, za účelem praktického potvrzení nebo vyvrácení některých dosud nevyjasněných otázek. Jakkoli většinou nejsou výsledky z akademického pohledu přijatelné, nezřídka se jedná o velmi zajímavá zjištění, jejichž společným jmenovatelem je skutečnost, že jich bylo dosaženo experimentálně a za využití multioborové spolupráce. Zejména ta se jeví být zásadním prvkem tohoto typu výzkumu a její nedůsledné využití může výsledek zkoumání nepříjemně devalvovat.

Je zřejmé, že získaná data by byla výrazně reprezentativnější, přesnější a zobecnitelnější, pokud by testování proběhlo na základě prameny podloženého výzkumu historiků, specializujících se na hrdelní a útrpné právo, za užití striktně vědeckých postupů v laboratorním prostředí, za přímé účasti forenzních expertů z technické a lékařské oblasti a s využitím autentických replik dobového instrumentária a historické realitě odpovídajících materiálů. Právě v rovnovážné kombinaci přístupů, využitých u všech výše uvedených příkladů, lze zřejmě nalézt další nosnou a smysluplnou perspektivu výzkumu hrdelního a útrpného práva. Doplňme-li informace z pramenů, které máme v dnešní době zpracovány již na velmi dobré úrovni, sérií praktických experimentů v multioborové kooperaci, za užití současné měřicí techniky, ale s technologiemi a materiály, odpovídajícími době užívání, dostaneme pravděpodobně odpovědi na otázky, které jsou dosud zastřeny nejasnostmi, mylnými předpoklady či přímo historickou fikcí, a představují tak mezeru v jinak precizně zdokumentované historii, nezřídka se vážící k přelomovým dějinným milníkům.

⁴³ Mediální prezentace tohoto typu témat zejména v rámci televizních kanálů zaměřených na popularizaci vědy má značný potenciál překračovat primární funkci popularizace, spočívající v pouhé komunikaci odborných poznatků sdělnou formou směrem k veřejnosti. V případě zapojení předních odborníků různých profesí totiž funguje kolektivní spolupráce na televizním projektu podobně jako kolektivní spolupráce na odborné studii, jelikož jejich kooperace přináší synergický efekt, a tedy potenciálně i metodologickou inovaci a novou interpretaci zkoumaného fenoménu. V českém prostředí se tomuto přístupu v oblasti dokumentární tvorby zacilené na hrdelní a útrpné právo nejvíce přiblížil šestidílný seriál *Tresty v Čechách* (rež. Václav Křístek, 2020), na němž se podílelo několik odborníků různých specializací, od historiků přes etnology až po hebraisty (Eduard Maur, Marie Koldinská, Daniel Soukup, Lýdia Petráňová, Pavel Himl, Roman Cílek). Primárním cílem však byla analýza modelových příkladů hrdelních zločinů a trestů v kontextu právního myšlení a mentality dané doby, takže potenciál výzkumu vlastní aplikace hrdelního a útrpného práva v jednotlivých zkoumaných případech zůstal nevyužit.

Metodologicky by se proto, vedle stávajícího důkladného studia písemných a archeologických pramenů⁴⁴ a jejich vzájemné komparace, měla badatelská pozornost zaměřit zejména na důsledné provázání uvedeného s dosud spíše izolovaným zkoumáním hmotných pramenů, s důrazem na dochované instrumentárium a na umělecká, převážně pak grafická díla, rytiny apod., vážící se ke konkrétním událostem nebo výkonům. Jak ukazují výše zmíněné odkazy na popularizační či vědecko-popularizační počiny, s takto získanými poznatky lze v rámci multioborového výzkumu přikročit k praktickým pokusům s nesporně slibným informačním potenciálem. I přes původ tohoto přístupu v masmediální zábavě, aplikace zjištěných poznatků v moderní laboratorní praxi s autentickými duplikáty popravčího instrumentária totiž může být cestou, jak se dopracovat k nezvratným, vědecky podloženým výsledkům, hovořícím o reálné hrdelní a útrpné praxi.

npor. Mgr. et. Bc. Martin Foltýn, v.v.
e-mail: specialprojects@post.cz

⁴⁴ Archeologický výzkum popravišť představuje velmi nosný trend v současné archeologii, už zřetelně patrný i v českém prostředí. Srov. např. SOKOL, P.: *Šibenice v Bečově nad Teplou a archeologie popravišť*. Archeologické rozhledy 55, 2003, č. 4, s. 736–766; MAŠKOVÁ, P.: *K otázce interpretace kostrového pohřebiště „s projevy vampyrismu“ v Čelákovcích*. Studia mediaevalia Pragensia 5, 2005, s. 9–19; LIKOVSKÝ, J. – VELEMÍNSKÝ, P.: *Lidské kostrové pozůstatky z popraviště ve Vodňanech*. Archeologické rozhledy 58, 2006, č. 4, s. 810–812; MICHÁLEK, J.: *Topograficko-archeologický průzkum a výzkum šibenic v okrese Strakonice v letech 1995–2005. Předběžná zpráva*. In: Šafr, P.: Jubilejní sborník k 60. narozeninám Jiřího Fröhliche (= Archeologické výzkumy v jižních Čechách 19, 2006), s. 303–323; SOKOL, P.: *Trest, strach a neúcta. Pohřební ritus odsouzců*. Dějiny a současnost. Kulturně historická revue 30, 2008, č. 3, s. 22–25; KOVÁŘ, D.: *Historická popraviště Bechyňského kraje. Přehled a zhodnocení průzkumu z let 2006–2009*. Archeologické výzkumy v jižních Čechách 22, 2009, s. 177–258; SOKOL, P.: *Ke sporu o interpretaci čelákovických hrobů „s projevy vampyrismu.“ Jistoty a nejistoty (nejen) archeologických pramenů*. Středočeský sborník historický 36, 2010, s. 134–155; SOKOL, P. – HAJŠMAN, J.: *Po stopách plzeňské spravedlnosti. Historie a topografie hrdelního soudnictví*. Domažlice 2010; PĚNIČKA, R.: *Kostrové nálezy a zacházení s těly zemřelých na šibenici v Tišnově*. In: Unger, J. (ed.): *Archeologie a vlastivěda*. PhDr. Pavlu Michnovi k sedmdesátému narozeninám. Brno 2014, s. 161–163; UNGER, J.: *Tišnovská šibenice*. In: Unger, J. (ed.): *Archeologie a vlastivěda*. PhDr. Pavlu Michnovi k sedmdesátému narozeninám. Brno 2014, s. 152–160; HÁJEK, J. – ŠTINDL, M. – ZDUBA, J.: *Po stopách bitešských popravišť*. Západní Morava. Vlastivědný sborník 19, 2015, s. 49–59; PĚNIČKA, R.: *Kosti delikventů z popraviště „Na Stínadlech“ ve Strážnici*. Jižní Morava. Vlastivědný časopis 53, sv. 56, 2017, s. 240–243; SOKOL, P.: *Šibenice jako součást kulturní krajiny raného novověku*. Archaeologia historica 42, 2017, č. 2, s. 691–711.